

Turkish Studies

Economics, Finance, Politics

Volume 14 Issue 3, 2019, p. 1057-1070
DOI: 10.29228/TurkishStudies.23284
ISSN: 2667-5625
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 24.06.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.09.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (22.07.2019)-Referee 2 (23.07.2019)

This article was checked by iThenticate.

DEMOKRASİNİN ÜZERİNDEKİ MİSTİK ÖRTÜYÜ KALDIRMAK: SCHUMPETER'İN DEMOKRASİNİN KLASİK DOKTRİNİNE YÖNELİK ELEŞTİRİLERİ

Gökhan TOPLUK* - Yunus KOÇ**

ÖZ

Demokrasinin bir yönetim biçimi olarak ele alınmasının tarihi oldukça eski olmasına rağmen bu yönetim biçiminin belirli değerler temelinde idealize edilme tarihi nispeten yenidir. Antik Yunan'dan itibaren "kimlerin kimleri kimler çıkarına yönetecekleri" sorunsalı bağlamında ele alınan demokrasi zamanla "genel irade", "halkın egemenliği", "insan hakları", "özgürlükler" vs gibi "yüksek değerlerin" garantörü ve bu değerlerin tahakkuk edebilmelerinin zorunlu dayanağı şeklinde tarif edilmeye başlanmıştır. Schumpeter'in "demokrasinin klasik doktrini" olarak adlandırdığı bu yaklaşım; aksiyolojik bir demokrasi yorumu geliştirmiştir. Demokrasinin aldığı bu yeni yorumlama biçimine yönelik birtakım itirazlar yöneltilmiştir. Bunlar arasında en kayda değer olanlardan biri Avusturyalı iktisatçı ve politik bilimci Josef Alois Schumpeter'dir. Bu tarz bir demokrasi telakkisini ve onun müstenid olduğu insan tasavvurunu kritize eden yazar "demokrasinin klasik doktrini" olarak isimlendirdiği siyasal öğretiyi önemli eleştiriler getirmiştir. Yazar öncelikle 18. yüzyılda hatları netleşen söz konusu doktrinin temel bileşenlerini tespit etmeye çalışır. Bu doktrinin yaslandığı temel kavramları ve prensipleri tartışmaya açan düşünür daha sonra bunların taşıdığı içsel çelişkilere odaklanır. Bir çeşit illüzyon olarak gördüğü demokrasinin klasik yorumunu eleştiren Schumpeter teorideki muhteva ile pratikteki sonuçlar arasındaki farklara işaret ederek demokrasinin üzerindeki "mistik örtüyü" kaldırmayı amaçlar. Sonunda aslında demokrasinin gerçekte ne olduğu

* Arş. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-posta: gokhan-topluk@hotmail.com

** Dr. Öğretim Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-posta: yunuskoc2@hotmail.com

ile ilgili kişisel kanaatini serdeder. Bu çalışmada Schumpeter'in demokrasinin klasik yorumuna getirdiği eleştiriler kendi yorumlama tarzı üzerinden ele alınmış ve yazarın demokrasi tanımlaması ile çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Genel İrade, Ortak Çıkar, Ulusal Çıkar, Rasyonel İnsan

TO REMOVE THE MYSTICAL VEIL OVER DEMOCRACY: SCHUMPETER'S CRITICISM RAISED AGAINST THE CLASSICAL DOCTRINE OF DEMOCRACY

ABSTRACT

The history of taking democracy as a form of government is quite old. However, the date of idealization of this form of governance on the basis of certain values is relatively new. Democracy, the matter at hand in the context of the problematic of 'who will govern whom in whose benefit' has started to be defined in due course as the guarantor of "high values" such as; "general will", "popular sovereignty", "human rights", "liberties" etc. and the mandatory basis for these values to be accrued. This approach, which Schumpeter calls the 'classical doctrine of democracy' has developed an axiological interpretation of democracy. Some objections have been raised to this new interpretation of democracy. One of the most notable of these is the Austrian economist and political scientist Josef Alois Schumpeter. The author who criticizes consideration of this kind of democracy and conception of humanity based on it, has given considerable criticism to the political doctrine with his own words as 'the classical doctrine of democracy'. The author first attempts to identify the basic components of the mentioned doctrine which became clear in the 18th century. The philosopher who opens up the basic concepts and principles to which this doctrine is based on, then focuses on the internal contradictions that they carry. Schumpeter, who criticizes the classical interpretation of democracy, which he sees as some kind of illusion, aims to remove the 'mystical cover' on democracy by pointing out the differences between the content in theory and the practical results. In the end, he actually propounds his personal opinion about what democracy really is. In this study, Schumpeter's criticisms of the classical interpretation of democracy were handled in terms of his own style of interpretation, and the study was concluded with the author's definition of democracy.

STRUCTURED ABSTRACT

The association of democracy with semi-abstract, semi-mystical concepts such as "common interest", "general will", "rational human", "freedoms-rights" and so on; coincides with the experience of modernity, and with the understanding of nations' sovereignty becoming human-centered rather than god-centered. With the secularization of politics, the notion of "people" became a mystical and holy state and gained a different appearance from its previous forms.

Several objections were directed against this new interpretation form of democracy. One of the most notable encounterers is the Austrian economist and political scientist Josef Alois Schumpeter. The author who criticizes consideration of this kind of democracy and conception of humanity based on it, has given considerable criticism to the political doctrine with his own words as 'the classical doctrine of democracy'. Schumpeter describes this new form of the concept of democracy as the classical doctrine. In this doctrine democracy; is not only a style of government but also a set of assets that guarantees the moral and human values of an ideal order. Schumpeter has brought important criticism to the indicators of such a democracy.

In the relevant chapter of his book "Capitalism, Socialism and Democracy", Schumpeter sought to challenge with what he called "Classical Doctrine of Democracy". The author first attempts to identify the main components of the Doctrine, which were clearly outlined in the eighteenth centuries. The philosopher opens to discussion the fundamental concepts and principles underlying the Doctrine, and then focuses on their inner contradictions. As a seminal thinker who perceives democracy as a sort of illusion and firmly criticizes the Classical View on Democracy, Schumpeter aims to remove the "mystical cover" of democracy, pointing out the differences between theoretical content and the results in practice. Finally, Schumpeter states his personal opinion regarding the notion of Democracy.

As to the Classical Doctrine of Democracy, Schumpeter dramatically underlines the notions of "General Will" and "Common Good", both regarded as the pillars of democracy. Schumpeter highlights the spiritual and mystical meanings imposed on those two notions. The author defends that particular interests do not apply to the general public, and argues that values such as "Prosperity", "Wealth" and "Health" –even if all involve a common interest as they might be desired by all- cannot eliminate the controversial case of "Common Good". People may prefer different patterns and methods to effectively access such assets, according to Schumpeter. Everyone wants to have a healthy life, but different alternative ways about how to achieve this purpose, may possibly bring in disagreements and disputes. A similar situation prevails within the notion of "Will of the People". For Schumpeter, it proved impossible to discuss about a "Will of the People" that serves as a junction point for the will of all people. As a matter of fact, where there is no "General Interest", "Will of the People" also loses its meaning. Schumpeter believes the shortcomings of the Classical Doctrine will continue to persist even when those two notions are united under a reasonable and acceptable meaning. In this regard, it is necessary to address the obligatory link between Democracy and "Common Interest" and / or "Will of the People". Schumpeter refers to the Napoleonic Period and other similar examples with a view to demonstrating that these notions can also be represented in non-democratic regimes (they may even go beyond the examples of democratic practices). The author attempts to identify the distinguishing features of Democracy, and to propose a new definition through marking the lines exclusively referring to Democracy. In this regard, notions of "Will of the People" and "Common Good" are not inherent in Democracy.

While addressing the Classical Doctrine, Schumpeter also focuses on the supposition of “rational people”. There is a demonstrated relationship between “People as Rational Entities”, and “Will of the People” and “Common Interest”. For Schumpeter, it is a crystal clear fact that people arrange their lives rationally, take their decisions based on rational motives, and undertake necessary steps in this direction. The author reminds prominent thinkers such as Gustave Le Bon while drawing attention to the irrationality of human behavior, especially in group psychology. Moreover, Schumpeter sets forth that people seem to be relatively careful and meticulous when it comes to their private affairs, but quite loose and careless in national issues. This reveals a stark difference between people’s assessment of their own personal happiness and life satisfaction and their assessment of life in general or the lives of others. In this case, even if people are acknowledged to be rational beings, their sense of rationality focuses on the medium of economy, rather than the political spectrum.

While criticizing the Classical Doctrine of Democracy, the author used the two fundamental components of Democracy; Demos (“People”) and Krates (“Ruling Power”). Schumpeter propounds that the notion of “People” has never been inclusive, asserting that the notion of “People” is redefined in accordance the prevailing paradigm of each period, and certain groups are deprived of their right to vote and to be elected. The rhetoric of “Sovereignty Belongs to the People” is, according to the author, a semi-mystical slogan coined to conceal the interests of privileged groups who exercise sovereignty on behalf of their own interests.

After all these criticisms, Schumpeter presents his definition of democracy. According to him, democracy is nothing more than a competitive system in which the people who aspire to the vote are trying to achieve governance. For Schumpeter; metaphorically political parties are competitive companies, the public is customers and leaders are senior company executives. For a well-functioning democratic system, the race must be fair and transparent. Schumpeter seems to have made a definition of democracy free of notional and mystical elements. The author considers the 'competition for voting among the leaders' as “differentia specifica”(a differential feature) of democracy.

Keywords: Democracy, General Will, Common Interest, National Interest, Rational Man

Giriş

İnsanoğlunun siyasi ve idari bir teşkilatlanma ihtiyacı duyduğu her zemin ve zamanda, bir arada yaşama iradesi gösteren toplulukların karşılaştıkları başlıca sorunlardan biri de kolektif meselelerin çözülmesinde nasıl bir karar mekanizmasının oluşturulacağıdır. Yönetenlerin kimlerden oluşacağı, yönetme yetkilerini kimlerden alacakları ve yönetimlerinin dayanacağı meşruiyet zemininin ne olacağı gibi sorular/sorunlar farklı yönetim biçimlerini uygulanabilir alternatifler haline getirmiştir.

Bu yönetim biçimlerinden biri olarak demokrasi etrafında oluşturulan literatür, Antik Yunan'dan günümüze dek yeni içerimler kazanmış, kavramın gönderme yaptığı olgular bağlamında farklı biçimler almıştır.¹

Demokrasinin “ortak çıkar”, “genel irade”, “rasyonel insan”, “özgürlükler-haklar” ve benzeri yarı soyut yarı mistik kavramlarla ilişkilendirilmesi modernite deneyimiyle birlikte ulusların egemenlik anlayışlarının tanrı merkezli olmaktan çıkarak insan merkezli hale gelmesiyle çakişmaktadır. Siyasetin sekülerizasyonu² ile birlikte “halk” mefhumu mistik ve kutsal bir hâleye bürünerek daha önceki suretlerinden farklı bir görünüme kavuşmuştur.

Demokrasinin aldığı bu yeni yorumlama biçimine yönelik birtakım itirazlar yöneltmiştir. Bunlar arasında en kayda değer olanlardan biri Avusturyalı iktisatçı ve politik bilimci Josef Alois Schumpeter'dir. Bu tarz bir demokrasi telakkisini ve onun müstenid olduğu insan tasavvurunu kritize eden yazar “demokrasinin klasik doktrini” olarak isimlendirdiği siyasal öğretiyeye önemli eleştiriler getirmiştir. Schumpeter, demokrasi tasavvurunun aldığı bu yeni biçimi klasik doktrin olarak ifade etmektedir. Bu doktrinde demokrasi; sadece bir yönetim tarzı değil aynı zamanda ideal bir düzenin ahlaki ve insani değerlerini garanti eden bir kıymetler manzumesidir. Schumpeter, işte tam da bu tür bir demokrasinin göstergelerine önemli eleştiriler getirmiştir.

Bu çalışmada, evvela Schumpeter'in meseleyi ele alırken tercih ettiği yöntem tartışılacak daha sonra yazarın “demokrasinin klasik doktrini” dediği şeyi nasıl tanımladığına değinilecektir. Bununla birlikte, Schumpeter'in bu tanım üzerinden kritik ettiği kavramlar yazarın nokta-i nazarıyla ele alınacak ve demokrasinin “Schumpeteryenci” tanımı ile çalışma sonlandırılacaktır.

Yazarın demokrasi eleştirileri “Kapitalizm Sosyalizm ve Demokrasi” kitabı merkeze alınarak “sistemli bir şekilde analiz edilip yazarın yazdığı açık talimatlara göre kodlanarak” (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 19) içerik analizi yöntemiyle ele alınmıştır.

Bu çalışmada, Schumpeter'in kendisinden neredeyse bir asır sonra³ bile önemini koruduğunu düşündüğümüz demokrasi eleştirileri, bu vadede düşünüp yazan ve demokrasiyi “ayakları üzerine oturtmaya” gayret edenlere ışık tutmaya devam edecektir.

¹ Antik Yunan'dan modern döneme kadar “demokrasi” kavramının aldığı yeni biçimler belli başlı düşünürler üzerinden yorumlanabilir. Platon (2019), demokrasiyi yoksulların zaferi olarak tanımlamaktadır. Ona göre, yoksullar diğer rakip grupların bir kısmını saf dışı bırakıp geriye kalanları püskürttüklerinde ve elde kalan mütecanis topluluğa eşit muamele yaptıklarında demokrasinin varlığından söz edilebilmektedir. Bu tanımda demokrasi bağlamında vurgu, mülk sahibi olmayanların türdeş bir kitle adına yönetimi üzerindedir. Diğer bir antik düşünür olan Aristo (2018), oligarşi ile demokrasi arasındaki farkı servetin varlığı/yokluğu bağlamında ele almaktadır. Demokrasi mülkiyetsiz sınıfın, siyasal güç ve yetkiye sahip olup yoksullar adına yönetmesidir. Modern döneme geldiğimizde ise Bodin, monarşi, aristokrasi ve demokrasiyi egemenlik kavramı üzerinden tartışmakta ve demokrasiyi yasama hakkının -dolayısıyla egemenliğin- halk meclislerinde olduğu bir sistem olarak tanımlamaktadır (Saygılı, 2014: 191). Hobbes (2018), doğa durumundaki sürekli savaş halinden ancak devlet marifetiyle barış ve istikrara geçilebildiğini savunmakta, demokrasiyi devlet organizasyonu içinde egemenliğin temsili açısından ele alarak kralın ya da aristokrasinin değil çoğunluğun egemenliği şeklinde tanımlamaktadır. Rousseau (2015) ise, demokrasiyi bir takım soyut ibarelerle irtibatlandırmaya başlamıştır. Yasaya itaat edildiğinde ancak genel iradeye itaat edildiğini ve bu genel iradenin hem itaat edene ait olduğunu hem de anonim olduğunu ifade edecek demokrasinin klasik doktrinine bu doktrin sık sık vurgu yapacağı “genel irade” kavramını kazandırmıştır. Sonrasında Locke (2017), mülkiyet hakkı, yaşam hakkı, özgürlük değerlerini öne çıkararak rasyonel insan mitosunu ile klasik doktrine kullanışlı bir malzeme sunmuştur. Stuart Mill (2017) ise, temsili demokrasi ile vatandaşların yöneticilerin kararlarını sorgulayıp denetleyerek kendi özgürlüklerini güvence altına alabildiklerini savunmaktadır. Burada demokrasinin özgürlükleri güvence altına alan bir sistem olduğunun iddia edildiği görülmektedir. Görüldüğü gibi uzun bir süre boyunca demokrasi sadece bir yönetim biçimi olarak tanımlanırken zamanla soyut ilkelere ve yüksek ideallerle irtibatlandırılarak ele alınmaya başlanmıştır.

² Seküler kavramının kutsal ve din dışı ile olan ilişkilerini antropolojik bağlamda ele alan çalışma için bkz. Asad, T., (2016). Sekülerliğin Biçimleri Hıristiyanlık, İslamiyet ve Modernlik, Çev. Ferit Burak Aydar, Metis Yayınları.

³ Schumpeter'in yazarı olduğu “Kapitalizm Sosyalizm ve Demokrasi” kitabının ilk baskısı için bkz. Schumpeter, J. A. (1943), Capitalism, Socialism and Democracy, London And New York: Routledge.

1.Schumpeter’in Yöntemi

Schumpeter, demokrasinin klasik doktrinine yönelik eleştirilerini kavramsal ve teorik bağlamda tartışır. Bu doktrinin savunduğu ana tezleri ve iddiaları parçalarına ayırarak ele alan yazar tek tek bu parçaların teorik geçerliliklerini ve pratik tezahürlerini sınar. Klasik yorumun demokrasi tanımını, bu tanımın içerdiği içsel çelişkiler ve tutarsızlıklar bağlamında ele alarak adeta yapı-söküme uğratar. Klasik tanımın öne çıkardığı “ortak iyilik”, “genel irade”, “rasyonel birey” vs. gibi kavramları mercek altına alarak bu mefhumların demokrasiye için şeyler olup olmadığını karşılaştırmalı bir analiz yöntemi ile tartışır. Demokrasiye mündemiç/içkin olduğu kabul edilen yüksek değerlerin-müteal/aşkın kıymetlerin diktatörlük gibi demokrasi ile taban tabana zıt sistemlerde bile daha yetkin bir şekilde temsil edilebileceğini Napolyon dönemini örnek göstererek sorgular. Schumpeter’in yönteminde yapılar (örneğin demokratik ve demokratik olmayan) arasındaki benzerlikler/farklılıklar belirli bir kavram (örneğin genel irade) üzerinden karşılaştırmalı olarak ele alınır. Karşılaştırmalı analizini sadece tarihsel değil kurgusal örneklerle de zenginleştirir. Bununla birlikte analizini; karşısına aldığı iddiaların (faydacı-liberal demokrasi yorumcuları gibi) çelişkilerini/tutarsızlıklarını ortaya koyduktan sonra farklı bir şekilde sokar. Yazarın analiz tarzına göre söz konusu iddialar içerdiği temel unsurları itibariyle tutarlı/geçerli/makul şeyler olarak kabul edildiğinde bile geçerli hale gelmiş olmayacaktır. Bu sefer de tanımı oluşturan unsurlar ile tanımlanan şey arasındaki illiyet problemi baş gösterecektir.

Bu çalışmaya konu olan demokrasinin klasik tanımının ana unsurlarından birisi olan genel irade kavramı üzerinden yazarın nasıl bir usul takip ettiği örneklendirilebilir. Öncelikle Schumpeter genel iradeden savunucularının ne anladığını açıklar. Sonra bu yorumun gerçekliğine, böyle bir şeyin pratikte mümkün olup olamayacağına savunucuların ileri sürdükleri argümanların içsel çelişkilerini ortaya koyarak Sokratesvari bir tarzda karşı çıkar. Genel irade kavramının soyut ve suni içeriğini “tespit ederek” bu kavramı idealize eden tezleri çürütmeye çalışır. Schumpeter bununla da yetinmez. Daha sonra bizden kavramın sahiplenicileri ve savunucuları tarafından anlaşıldığı şekilde bir karşılığı olduğunu bir kerelik varsaymamızı ister. Göstermek istediği şey bu durumda da sorunun çözülmediğini, bu sefer de genel irade ile demokrasi arasında zorunlu bir ilişkinin olmadığını ortaya koymaktır. Bu mantığı tarihsel örneklerle güçlendirmeye çalışır. Napolyon iktidarında bir tür diktatörlük söz konusu olmasına rağmen bu dönemi genel iradeyi demokratik rejimlerden daha iyi yansıtan bir dönem olarak değerlendirir. Sonuç olarak yapmaya çalıştığı şey ele aldığı kavramın (demokrasinin) kendisine mahsus niteliğini tespit etmek ve sadece demokrasiye has nitelikler üzerinden sağlıklı bir tanımlama ve değerlendirmeye varmaktır.

2. Schumpeter’e Göre Demokrasinin Klasik Doktrini

Schumpeter demokrasinin tanımına geçmeden önce bazı temel hatırlatmalarda bulunur. Eleştirilerine demokrasinin yüce değerlerle ya/ya da ahlaki ilke ve ideallerle kurduğu ilişki üzerinden demokrasinin bir amaç mı yoksa belirlenmiş amaçları gerçekleştirmesi beklenen bir tür araç mı olduğunu tartışarak başlar. Yazara göre en ateşli demokratın bile demokrasinin çok üstünde tutacağı bazı nihai amaç ve çıkarları vardır. Bu rejime sarsılmaz bir bağlılık gösterenler inandıkları demokratik sistemin ifade özgürlüğü, dürüst ve şeffaf hükümet vs. gibi birçok insani ve ahlaki ilkeyi garanti altına alacağına inanırlar (Schumpeter, 2007: 340). Bu bağlamda, savunucuları tarafından demokrasi ile belirli yüksek değerler arasında organik bir bağ kurulur. Yazar’a göre; tarihi vakıaları hesaba katmadan, demokrasi ile diğer demokrasi dışı sistemler arasında sağlıklı bir karşılaştırma yapmadan böyle bir iddiada bulunmak ispata muhtaçtır. Demokratik uygulamaların her zaman yüksek değerler lehine mi işlediğini tartışmaya açan Schumpeter bazı örnekler ve muhtemel senaryolar üzerinden demokrasi ile yüksek değerler arasında kurulan zorunlu ilişkinin oldukça şüpheli olduğunu savunur (Schumpeter, 2007: 340):

“Kendimizin demokratik bir yöntemle Hıristiyanları kovuşturan büyücülerini yakan ve Yahudileri katleden bir ülkede olduğunu kabul edelim. Hiç şüphesiz bu davranışlar

demokrasinin işlem kurallarına göre gerçekleştiriliyor diye hoş göremeyiz. Hâlbuki aslında cevaplandırılması gereken soru şudur: böylesi sonuçları olan bir demokratik anayasanın kendisini, bunlardan kaçınmasını becerebilen ama demokratik olmayan bir anayasaya tercih edecek miyiz?"

Schumpeter için demokrasinin ne ifade ettiği öncelikle bu sorunun halledilmesi ile mümkündür. Demokratik olmayan yapılar ile demokratik biçimler arasındaki en karakteristik fark tespit edilmedikçe demokrasi tanımı her daim tartışmalı olacaktır. Yazarın bir fenomen olarak demokrasinin "sine quanon - olmazsa olmaz" vasfını belirleme konusunda gösterdiği ısrarlı çaba dikkat çekicidir. Ona göre demokrasiyi diğer sistemlerden ayıran en bariz fark netleştirilmelidir. Yani demokrasinin "diferencia specifica'sı" (ayırtedici/mümeyyiz vasfı) nedir? Sorusu Schumpeter eleştirisinin çekirdeğini oluşturmaktadır. Demokrasiyi kendine has bir sitem haline getirecek olan ayırt edici vasfın yüksek değerlerle kurulan organik ilişki olamayacağını savunan yazar demokrasinin her şeyden önce diğer politik metotlar gibi bir yöntem olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre demokrasi "politik idari ve yasal kararlara varmak için belirli bir tür kurumsal organizasyondur" (Schumpeter, 2007: 341). Böylece belirli şartlar dikkate alınmadan demokrasinin kendi başına bir amaç olamayacağını iddia eden yazar herhangi bir metot gibi demokrasinin de her zaman aynı sonuçları vermeyeceğini ve aynı çıkar ya da idealleri destekleyemeyeceğini savunur. "Bu bakımdan demokrasiye karşı akılcı bir bağlılık yalnız akıl üstü bir değerler şemasını değil aynı zamanda demokrasinin onayladığımız şekilde iş görebilmesinin bekleneceği bazı toplumsal durumları da kabullenmemizi gerektirir" (Schumpeter, 2007: 341) diyen yazar demokrasi ile yüce ideallere bağlılık arasında varsayılan zorunlu ilişkiyi tartışmalı hale getirir.

Bu ilişkiyi ele aldıktan ve demokrasinin de diğer sistemler gibi bir metot olduğunu vurguladıktan sonra Schumpeter demokrasinin klasik doktrin tarafından nasıl tanımlandığını inceler. "Demokratik metot, halkın kendi iradesini gerçekleştirmek için, toplanacak kişileri seçme yoluyla sonuçlar üzerinde son sözü söyleyerek ortak iyiliğini sağlayan politik kararlara varması bakımından gerekli organizasyon tekniğidir" (Schumpeter, 2007: 353) şeklinde bir tanımlama yaparak bu tanımın içerdiği temel bileşenleri bir tür yapı-söküme uğrattır.

2.1. Klasik Tanımın İki Temel Direği: Ortak İyilik ve Genel İrade

Klasik tanımın içerdiği esas unsurlardan ilki ortak iyilik kavramıdır. Yazar " önce bütün halkın kabul edeceği ya da rasyonel bir şekilde kabul etmeye zorlanacağı belirli bir ortak iyilik diye bir şey" (Schumpeter, 2007: 355) var mıdır diye sorar. Verdiği cevap olumsuzdur. Herkesin üzerinde mutabık kalabileceği "ortak iyilik" şeklinde müşterek bir paydanın söz konusu edilemeyeceğini iddia eden Schumpeter bunun toplumun farklı çıkar gruplarından oluşan heterojen yapısından kaynaklandığını ileri sürer (Schumpeter, 2007: 355). "Toplumun her üyesi bu amacın bilincine varmış olarak ne istediğini bilecek, neyin iyi neyin kötü olduğunu ayırarak, fiilen sorumluluklarını idrak etmiş bir tutumla iyi olanı ortaya çıkarma kötü olanla ise savaşıma çabalarına katılacaktır" (Schumpeter, 2007: 355) diyen yazar herkesin iradesini ve çıkarını yansıtan ortak iyilik ideasının temelinde insanın rasyonel bir varlık olduğu kabulünün yattığını düşünür.

Schumpeter (2007: 341) görünürde herkesin arzulanabileceği ortak bir amacın varlığının bile söz konusu kavramın tartışmalı pozisyonunu değiştiremeyeceğini savunur:

"Yeterli ölçüde belirli ortak iyilik örneğinin faydacının ekonomik olarak maksimum tatmin edilmesi herkes için kabul edilse bile bu durum tek tek kişisel sorunlara eşit derecede belirli cevapları temin etmeyecektir. Bunlar hakkındaki fikirler sonuçlar üzerindeki temel ayrılıkların etkilerinin çoğunu oluşturmaya yetecek kadar önemli derecede değişebilir. Bugün ile gelecekteki tatminlerin değerlendirilmesinde toplanan sorunlar hatta sosyalizm ile kapitalizm arasındaki seçim her yurttaşın faydacılığa dönüşünden sonra bile sonuçsuz kalacaktır. Sağlıklı olmanın herkes tarafından istenmesine rağmen halkın aşya ya da benzer önlemlere

karşı olması gibi... demokratik doktrinin faydacı babaları bunun önemini tam olarak kavrayamamışlardır. Onların hiçbiri ekonomik çerçevede ve burjuva toplumunun alışkanlıklarındaki hiçbir değişikliği yeterince ciddiye almamışlardır. Onların görüşleri bir 18.yy nalbantının bakış açısından daha ileri değildir”.

Görüldüğü gibi yazar “ortak iyilik” kavramının soyut ve gerçekliği olmayan bir şey olduğunu savunur (Elliott, 1994: 283). Refah, mutluluk, zenginlik, sağlık vs. gibi herkesin arzulayacağı evrensel amaçların bile ortak iyilik kavramını anlamlı hale getiremeyeceğini, bu tür amaçların nasıl elde edilebileceği ile ilgili yöntem tartışmalarının buna engel oluşturacağını belirtir.

Schumpeter (2007: 357) “belirli bir ortak iyiliğin varlığını” gerektiren bir kavram olarak genel irade mefhumuna eğilir. Aslında yazara göre birincisinin (ortak iyilik) geçersiz olduğu bir durumda zaten ikincisi de (genel irade) butlan hükmündedir. “Tüm bireylerin iradelerinin toplanacağı ortak iyilik halinde bir merkez olmadıkça bu özel tip “la volonte” generali/ genel iradeyi gerçekleştiremeyeceğiz” (Schumpeter, 2007: 357) diyen yazar, genel irade denilen şeyin ortak iyilik kavramı hükümsüz olduğunda anlamını ve saygınlığını yitirerek buharlaşacağı fikrindedir. Genel irade kavramının soyut ve suni bir kavram olduğunu vurgular (Cunningham, 2002: 10).

Bu kavramı faydacıların kendilerine mal ettikleri kavramlar arasında gören Schumpeter, onların genel irade denilen şeye yarı mistik bir hava kattıklarını ve “halkın ruhu” gibi ne olduğu belirsiz soyut ifadelerle anlamı iyice muğlâklaştırdıklarını savunmaktadır. “Faydacı ağırlık merkezi bir yanda bireyci iradeleri birleştirmekte onları akılcı bir tartışma yardımıyla halkın iradesi haline getirmekte diğer taraftan ise halkın iradesine klasik demokrasi credosu tarafından benimsenen etik saygınlığı eklemektedir” diyen Schumpeter genel iradenin aynı zamanda kurgusal olarak üretildiğini iddia etmektedir. Tek tek bireylerin iradesinin bileşkesi olarak genel iradenin gerçekten tek tek her bir iradeyi içerdiğini ileri sürmek yazara göre mümkün değildir. Çünkü bu durumda düşünürü göre genel irade denilen şeyin muhayyel/sun’i tarafı iskanlanmış olacaktır (Schumpeter, 2007: 374):

“Dikkate değer tek nokta politikada insan tabiatının ne olduğu bilindiğinden bu grupların halkın iradesini biçime sokmaya ve çok geniş sınırlar içinde de olsa bu iradeyi yaratmaya yetenekli olduklarıdır. Politik işlemlerin analizi sırasında karşılaştığımız şey geniş çapta gerçek değil fakat sun’i bir iradedir. Zaten gerçekte klasik doktrinin genel irade deyimine karşılık olarak bu sun’i terimi vardır. Bu böyle olduğu sürece de halkın iradesi politik işlemin bir ürünü olarak kalacak hiçbir zaman hareket kuvveti olmayacaktır”

Genel irade ve Ortak iyilik kavramlarının eleştirisini yapan Schumpeter bu mefhumların gerçek bir karşılığı olmadığını (Mackie, 2009: 2), gerçekten bir anlamı olduğunu kabul ettiğimizde bile bu değerler ile demokrasi arasında doğrudan bir bağ kurulamayacağını öne sürmektedir. Acaba genel iradeyi ve ortak iyiliği en iyi şekilde yansıtan sistem demokrasi midir? Yazar için sistemler arası bir karşılaştırma yapmadan aceleci cevaplar vermek ve peşin hükümlerde bulunmak bize sağlıklı bir değerlendirmede bulunma imkânı sağlamayacaktır (Dorota, 2005). Schumpeter’in demokrasinin klasik savunucuları tarafından sıklıkla vurgulanan söz konusu iki kavramın demokrasi dışı bir sistem tarafından da -hatta daha kesif bir şekilde- yansıtılabileceğini göstermek için verdiği Napolyon örneği önemlidir (Schumpeter, 2007: 361-362):

“Napolyon’un birinci konsüllüğü sırasında hükümeti askeri bir diktatörlük olarak nitelendirmek mümkündür. O dönemin en önemli politik ihtiyaçlarından biri ihtilalin ve direktuarın ortaya çıkardığı karışıklığı temizleyecek ve milyonlarca insanın yüreğine barış ve huzur getirecek dini bir düzen kurmaktır. Napolyon 1801de bir konkordatoya giderek dini ibadete yeterince özgürlük tanıdı. Aynı zamanda devletin otoritesini de elinde tutmayı başardı. Aynı zamanda Fransız Katolik kilisesini yeniden yapılandırıp finanse etti. Böylece çok nazik bir mesele olan anayasacı dini düzen sorununa çözüm getirerek yeni kurumları büyük bir başarıyla ve toplumsal uzlaşmayla ortaya koydu. Eğer halkın tamamı gerçekte belirli bir şey

arzu ettiğini gösteren bir durum söz konusu olursa Napolyon'un kurduğu bu düzen tarihteki en iyi örneklerden biridir”

2.2 Klasik Doktrine Göre İnsan: Rasyonel Varlık

Schumpeter demokrasi tanımının varsaydığı insanın rasyonel bir varlık olarak değerlendirilmesine de birtakım eleştiriler yönelir. Theodule Ribot ve Sigmund Freud'dan çok önce bile bazı yazarların insanın extrarasyonel-irrasyonel yönlerine dikkat çektiklerini hatırlatarak bu alanda oluşmakta olan literatürün⁴ önemini ihmal etmemenin gerektiğini düşünür (Hyland, 1995, 16). İnsanın irrasyonel eğilimlerine vurgu yapan yazarlar arasında “toplum psikolojisinin kurucusu ve ilk etkili teorisyeni”⁵ olarak gördüğü Fransız düşürür Gustave Le Bon'u örnek olarak seçerek insanların kendilerini ilgilendiren kararlarda rasyonel davrandıkları tezini tartışmaya açar (Scumpeter, 2007: 363):

“Bir dereceye kadar abartıya kaçmakla birlikte, topluluğun etkisi altında kaldığında insan davranışlarının gerçeklerini ortaya koyarak, özellikle bir heyecan anında ahlaki kısıtlamaların düşünme ve hissetmenin uygar biçimlerinin aniden kaybolması, ortaya birden ilkel reflekslerin çocuksu davranışların ve suçlu eğilimlerin çıkması, bizi herkesin bildiği ve kimsenin görmek istemediği çirkin ve üzücü olaylarla karşı karşıya koymakta ve böylece demokrasinin, klasik doktrine ve demokratik folkloraya dayanan insan tabiatına ciddi bir darbe indirmiş olmaktadır”

Burada sorun tek tek bireylerin psikolojik durumları ile kitlesel hareket ettiklerinde sahip oldukları psikolojik eğilimler arasındaki farkla ilgilidir. Kitlesel davranışların belirli motivasyon unsurları ile birlikte son derece ilkel ve akıl-dışı çoğunlukla çocuksu ve vahşice nitelikler sergileyebildiğini öne süren yazar bu durumun “rasyonel insan” efsanesine son verebilecek örnekler arasında sayılabileceğini ihsas eder (Schumpeter, 2007: 363-365).

Klasik yorumcuların iddialarını boşa çıkarabileceğini düşündüğü örnekleri çoğaltan Schumpeter başka sahalardan farklı örnekler sunar. Tüketici davranışlarının üreticiler lehine işleyen reklam kampanyaları gibi propogandist ayartmalar tarafından manipüle edilebildiği (Schumpeter, 2007: 365) gerçeği yazarın irrasyonel-kitlesel davranış ve eğilimlere verdiği örnekler arasındadır.

2.3. Kritik Bir Açmaz: Kişisel Çıkarlarla Ulusal Çıkarların Değerlendirilmesi Arasındaki Fark

Schumpeter'in vurguladığı hususlardan biri de tipik vatandaşın politikaya karışır karışmaz sergilediği zihinsel mantalitedeki irtifa kaybı hakkındadır (Ober, 2017). Yazara göre vatandaşların kendi kişisel iç ve çıkarları ile ilgilenirken gösterdikleri dikkat, rikkat ve muhakeme söz konusu durum politik-idari ulusal meseleler hakkında olduğunda kesafetini kaybetmektedir. Kişisel işlerinde alabildiğine titiz davranan bireyler politik meseleleri son derece üstünkörü ve lakayt bir şekilde karşılayabilmektedir. Bu durum da demokrasideki “en doğru şeye karar veren çoğunluk” kabulünü zora sokmaktadır. Schumpeter kişisel çıkarlar ile ulusal çıkarlara yönelik birey davranışları arasındaki farkı seçtiği bir örnekle keskinleştirir (Scumpeter, 2007: 372-373):

⁴ Vilfredo Pareto (2018; 2017), insan davranışlarındaki irrasyonel eğilimlere dikkat çekmiştir. Ona göre insan davranışlarının önemli bir kısmı akli değil duygusal saiklerle güdümlenir. İnsanın irrasyonel yapıp etmelerine akli gerekçeler bulması bu durumu değiştirmez. Gaetano Mosca (2005) insanları mobilize etmenin rasyonel argümanlarla değil sloganlar, marşlar ve sembollere mümkün olabileceğini belirtir. Ayrıca Georges Sorel (2013) toplumsal ve siyasal dönüşümler yapmanın ve toplumu buna hazır hale getirmenin yolunun mitler yaratmaktan geçtiğini savunur. Mitik olan ise rasyonel değil santimentaldir.

⁵ Toplumsal inşanın ve kitlesel yönlendirmenin önemli teorisyenlerinden biri olan Gustave Le Bon'un insanın irrasyonel boyutu için bkz: Le Bon, Gustave. (1998). Ulusların Yücelişinin Psikolojik Yasaları. Mehmet Demirezer (Çev.). İstanbul: Ufuk Yayınları. Le Bon, Gustave. (2015). Kitleler Psikolojisi. Hasan Can (Çev.). Ankara: Tutku Yayınları. Le Bon, Gustave. (1998). Bir Tarih Felsefesinin İlmî Esasları. Haydar Rifat (Çev.). İstanbul: Ötügen Yayınları. Le Bon, Gustave. (2011). Devrim Psikolojisi: Kitle Zihni Üzerine Tarihin Gözden Geçirilmesi. Ayten Gündoğdu (Çev.). İstanbul: Scala Yayınları.

“Yalnızca bir avukatın çantasındaki dosyasına karşı yaklaşımı ile aynı avukatın ne olup bittiğini öğrenmek üzere gazetesinde göz attığı politik beyanlara karşı tutumunu karşılaştırmak bile yeterlidir. İlk durumda avukat mesleki yeterliliğinin sağladığı deneyimler bakımından yıllarca edindiği mesleki deneyimle nitelik sahibidir. Böylece elde ettiği bütün deneyimlere dosyası üzerinde yoğunlaşabilir. İkinci durumda ise avukat yetkili olmak niyetinde değildir.... Böylece tipik bir vatandaş politikaya karışır karışmaz çok daha aşağı bir zihinsel mantalitenin tepkilerini gösterir. Kendi gerçek çıkarları alanında çocuksu olarak niteleyeceği davranışlarla siyasi konuları tartışıp analiz etmektedir... Bunun sonucu olarak tipik vatandaş politik sorunlarda akıl dışı önyargı ve reflekslere yönelecektir. Üstelik meselenin tam da içinde olmadığı için ahlaki seviyesini de standart altına düşürecek özel hayatında bastırıldığı karanlık eğilimlerinin etkisine kapılacaktır”

2.4. Demos (Halk) ve Kraetin (Egemenlik) Kavramlarının Belirsizliği

Daha önce de ifade edildiği gibi Schumpeter demokrasiyi politik yöntemlerden biri olarak değerlendirmektedir. Yazara göre bu yöntemlerin karakteristik tarafını kararların kimler tarafından ve ne şekilde ele alındıkları belirlemektedir. Ona göre karar alma deyimi hükümler/egemen olma şeklinde değerlendirildiğinde demokrasi halkın egemenliği anlamına gelmektedir (Schumpeter, 2007: 340). Yazar bundan sonra halkın egemenliği ifadesinin içerdiği bileşenleri ele alarak demokrasi tanımının sağlıklı olup olmadığını tartışır. İlk olarak halk(demos) kavramını ele alan Schumpeter farklı grupların farklı zamanlarda kendilerini halk olarak kabul ettiklerini ve her zaman bazı sınıf/grup/kesimlerin bu halk diye tabir edilen halkın dışında tutulduğunu belirtir. Antik Yunan’da halk denilen şeyin köleleri tamamen ve öteki yurttaşları kısmen dışladığını hatırlatan Schumpeter sorunun köleliğin lağvedilmesi ile de çözülemediğini ileri sürer (Schumpeter, 2007: 341):

“Örneğin ne kadar demokratik olursa olsun oy verme hakkı hiçbir memlekette belirli bir yaşın altındakilere tanınmaz. Bunun sadece yaşla sınırlı kalmaması da pekala mümkündür. Kuvvetli dinsel inançları olan bir toplumda makul ve samimi bir şekilde dinsel yönden farklılaşmaların oy verme hakkını elden almaya sebep olabileceğini ya da anti-feminist bir toplumda bu ayrımın cinsiyet üzerinden yapılabileceği söylenebilir. Irk ayrımcılığına meyilli bir ülkede bu oy verme yeterliliğini ırkçı görüşlere bağlanacaktır”.

Yazara göre demokrasi kavramına giren ikinci eleman olan hükümet olma (kratein) yönünden karşılaşacağımız engeller daha ciddidir. Schumpeter halkın egemenliği diye lanse edilen şeyin aslında teknik olarak mümkün olup olamayacağını, bu egemenliğin aslında kimin egemenliği olduğunu sorgulayarak temsili demokrasilerde kratein’in mahiyetini tartışır (Schumpeter, 2007: 347):

“Oysa nasıl tanımlanırsa tanımlansın hükümet etmeyi başaracak olanlar halk ise bir başka problem daha ortaya çıkıyor demektir: halkın hükümler olması teknik olarak mümkün müdür?.. Eğer halk politik kararlara tıpkı Yunan polis ya da New England şehir meclislerinde olduğu gibi herkesin şahsen bulunduğu tartışmalarla varıyorsa herhalde toplumun ya da halkın iradesinden ya da etkisinden bahsetmekte açık anlam vardır... Halkın yönettiği hükümet deyiminden kurtulup halkın onayladığı hükümet deyimine razı olursak sorunu hafifletmiş oluruz... Doğrudan doğruya demokrasi dışında halkın hiçbir şekilde hükümler olamayacağı açıktır”.

Böylece halkın egemenliği kavramı yazara göre hem halk kavramının değişken ve birilerini dışarıda bırakan özelliği hem de egemenlik kavramının temsili demokrasilerdeki tartışmalı konumu sebebiyle gerçekçi değildir. Zira yazara göre “bir halkın kudretini ya da yetkilerini bir parlamentoya devrettiğini ya da onun bir parlamento tarafından temsil edildiğini söylemek anlamı olmayan bir ifade tarzıdır” (Schumpeter, 2007: 350).

Buna ilaveten halkın egemenliği ifadesinin tarihsel olarak nasıl bir politik ihtiyaca cevap verdiğini de sorgulayan Schumpeter (2007: 349), kavramı iktidarların meşruiyet arayışlarının bir sonucu olarak değerlendirir:

“17. ve 18. yüzyıllarda gelişen demokrasinin hukuki teorileriyle bazı fiili ya da ideal hükümet şekillerini halk hükümranlığı ideolojisine bağlayacak böyle tanımlar yapılmıştı böyle bir ideolojinin neden kendini zorla kabul ettirmek durumunda kaldığını anlamak güç değildir. O zamanlar, hiç değilse batı Avrupa devletlerinde, tanrı adına kullanılan yetkilerin işaretleri kralın omuzlarından hızla düşmekteydi. Hiç şüphe yok ki tanrısal hak kavramı çoktan zayıflamıştı. Hem etik hem de meşru yönden bir tanrısal yetki kavramından vazgeçmeye kalkarken hiç sembolsüz de kalmak istemeyecek olan düşünceler onun yerine milli irade ve halk hükümranlığını koydu”.

3. Schumpeter'e Göre Demokrasi

Bütün bu eleştirilerden ve yazara göre demokrasinin sağlıklı bir şekilde anlaşılmasının önündeki klasik yorumun sebep olduğu engellerin kaldırılmasından sonra Schumpeter kendi demokrasi tanımını için uygun zeminin oluştuğunu düşünür. Sartori'nin de vurguladığı gibi Schumpeter'in tanımı tamamen “yöntemseldir”. Demokrasi bir yöntemdir indirgenmektedir (Sartori, 2017, 195) ve bu yöntem “değer temelli” değildir (Mackie, 2009). Yazar bir yöntem olarak demokrasiyi, “bireylerin politik kararlara varmak üzere halkın oyu için, rekabet içeren bir mücadele sonucu karar almak iktidarını kazandıkları kurumsal sistem” (Schumpeter, 2007:384) şeklinde tanımlar. Buna göre Schumpeter “kamu adına karar alma iktidarına belirli aralıklarla halkın oyu için rekabet edilerek ulaşılan rejimleri demokratik sayar” (Çınar, 2014: 225). Demokrasiyi bireylerin farklı çıkarlarının eritildiği bir ‘ortak iyi’ye ulaşmak değil, bunların siyasal partiler ve profesyonel siyasetçiler aracılığıyla ve rekabetçi seçim sistemi sayesinde bir araya getirildiği bir yönetim biçimi olarak tanıır (Üstüner, 2007: 316). Bu durumda Schumpeter'e göre, “demokrasi halkın değil politikacıların egemenliğidir” (Akt. Türköne, 2005: 204). Bu tanımın elitist bir demokrasi perspektifi içerdiği görülmektedir (O'Donnell, 2011).

Schumpeter'in demokrasi teorisi, onun kapitalizm görüşüne benzer bir şekilde, “girişimci rekabet” temelli bir fikir üzerine kuruludur (Mitchell, 1984: 166). “Schumpeter'e göre, piyasa ve demokrasi birbirine benzer. Siyasal pazarda liderler halka mal yerine politikalar sunarak iktidar için yarışır ve partiler de onların yarışmalarını düzenleyen işletmeler gibidir. İlke olarak özgürlükleri kabul etmekle beraber, bu demokrasi anlayışında, kararlarını hızlı alıp, etkin bir biçimde uygulatabilmesi için, siyasal karar alma sürecinin merkezileştirilerek siyasal elitlerin içinden çıkacak güçlü bir politik liderin elinde toplanması ve profesyonel ve teknokrat kadroların ön plana çıkarılması öngörülür Halk katılımı, karar alma sürecinin maliyetini artıran, süresini uzatan ve etkinliği azaltan bir yöntem olarak değerlendirilir. Halk katılımı sadece liderlerin-yöneticilerin seçiminde öngörülmüştür. Ancak, katılımın demokrasi için merkezi bir rolü yoktur” (Gül, 2008: 163). Schumpeter rekabetin yıkıcı olmamasını demokrasinin mümkün şekilde işleyebilmesinin ön şartı olarak görür. Buna göre, siyasetçiler ve bürokrasi yüksek nitelikli olmalı; taraflar aşırı eleştiriden, tutkulu konuşmalardan, kişisel saldırıdan, şiddetten ve öngörülmez davranışlardan kaçınarak kendi kendilerini kontrol etmeli ve görüş farklılıklarını hoş gören bir siyasal kültür olmalıdır (Çınar, 2014: 225). Bu açıdan bakıldığında Schumpeteriyen demokrasi biçimini Liberal demokrasi türü olarak değerlendirmek de mümkün görünmektedir (Requejo, 1991).

Bununla birlikte Schumpeter'e (2007: 401) göre, hiçbir liderlik mutlak değildir. Demokratik metotlara uygun şekilde işleyen siyasi liderlik, demokrasinin esası olan rekabet unsuru nedeniyle daha az mutlaklıdır. Potansiyel olarak emir altındaki herkesin liderin yerine geçme şansı olduğu için bu hakka sahip birilerinin lidere kayıtsız şartsız baş eğme ile onun karşısına kendi standartları ile çıkma arasında seçim şansı vardır.

Sonuç

Joseph A. Schumpeter; “Kapitalizm Sosyalizm ve Demokrasi” başlıklı eserinin ilgili bölümünde demokrasinin klasik doktrini olarak ifade ettiği şeyle hesaplaşır. Yazar öncelikle 18. yüzyılda hatları netleşen söz konusu doktrinin temel bileşenlerini tespit etmeye çalışır. Bu doktrinin yaslandığı temel kavramları ve prensipleri tartışmaya açan düşünür daha sonra bunların taşıdığı içsel çelişiklere odaklanır. Bir çeşit illüzyon olarak gördüğü demokrasinin klasik yorumunu eleştiren Schumpeter teorideki muhteva ile pratikteki sonuçlar arasındaki farklara işaret ederek demokrasinin üzerindeki “mistik örtüyü” kaldırmayı amaçlar. Sonunda aslında demokrasinin gerçekte ne olduğu ile ilgili kişisel kanaatini serdedir.

Demokrasi'nin klasik doktrinde Schumpeter'in en fazla dikkat çektiği husus, demokrasinin neredeyse mütemmim cüzü addedilen “genel irade” ve “ortak iyilik” kavramlarıdır. Schumpeter; bu iki kavrama yüklenen soyut ve mistik anlamlara dikkat çekmektedir. Muayyen bir çıkarın bütün bir topuma şamil olamayacağını savunan yazar; refah, zenginlik, sağlık gibi ilk bakışta herkesin arzulanacağı, dolayısıyla ortak çıkar olarak değerlendirilebilecek kıymetlerin bile “ortak iyilik” kavramının tartışmalı pozisyonunu ortadan kaldıramayacağını iddia etmektedir. Ona göre bu durumda da bu kıymetlere vasil olabilmek için tercih edilen yol ve yöntemler konusunda farklılıklar söz konusu olacaktır. Herkes sağlıklı bir yaşamı arzularken bu yaşamın nasıl elde edileceği konusunda görüş ayrılıkları yaşanacaktır. Benzer bir durum “genel irade” kavramı içinde caridir. Bütün iradelerin bileşke noktasını oluşturan genel bir iradede söz edebilmek de yazara göre mümkün değildir. Zaten genel çıkarın olmadığı yerde genel irade de anlam zemini yitirmiş olmaktadır. Schumpeter bu iki kavramın makul ve makbul bir anlamının olduğu farz edildiğinde dahi klasik doktrinin sakıncalarının devam ettiğini düşünmektedir. Bu durumda demokrasi ile “ortak çıkar” ve/veya “genel irade” arasında kurulan zorunlu bağ sorunu ele alınmalıdır. Schumpeter; Napolyon dönemi ve benzeri örneklerle bu kavramların demokrasi dışı rejimlerde de (belki demokratik uygulama örneklerini bile aşacak kadar) temsil edilebildiğini göstermektedir. Yazarın varmak istediği yer demokrasinin alamet-i farikasını tespit etmek, sadece demokrasiye münhasır olan çizgileri belirleyerek yeni bir tanım önermektir. Bu bağlamda genel irade ve ortak iyilik kavramları/değerleri demokrasiye içkin şeyler değildir.

Yazarın klasik doktrini teşhirinde bir diğer odak noktası söz konusu doktrinin “rasyonel insan” kabulüdür. İnsanın rasyonel bir varlık olması ile genel iradenin ve ortak çıkarın öne çıkarılması arasında bir ilişki söz konusudur. Schumpeter; insanın hayatını rasyonel bir varlık olarak tanzim ettiği, kararlarını rasyonel saiklerle alıp adımlarını bu doğrultuda attığı savının oldukça su götürür cinsten bir iddia olduğuna inanmaktadır. Yazar; Gustave Le Bon gibi insanın irrasyonel veçhesine dikkat çeken düşünürleri hatırlatarak özellikle grup psikolojisi içinde insanın rasyonel olamayan davranışlarına dikkat çekmektedir. Scumpeter ayrıca; bir vatandaşın kendi kişisel çıkarlarıyla ulusal çıkarları değerlendirme farkına işaret ederek, kendi hususi işlerinde son derece dikkatli ve titiz davranan bireyin ulusal meselelere nispeten gevşek ve lakayt yaklaştığını öne sürmektedir. Bu durumda yazara göre insanın rasyonel bir varlık olduğu kabul edilse bile bu rasyonalitenin yoğunlaştığı yerin siyasal değil ekonomik mecra olduğu görülmektedir.

Demokrasinin iki bileşeni olan demos (halk) ve kratein (egemenlik) kavramları da yazarın klasik doktrin eleştirisinde yer verdiği unsurlar arasındadır. Halk kavramının her dönemin hâkim paradigması doğrultusunda yeniden tanımlandığını, belirli grupların seçme ve seçilme hakkından mahrum edilerek dışlandığını öne süren Schumpeter, halk kavramının hiçbir zaman kapsayıcı olmadığını ileri sürmektedir. Egemenliğin halka ait olduğu söylemek ise yazara göre, egemenliği aslında kendi adına işleten imtiyazlı grupların çıkar ilişkilerini gizlemek için uydurulmuş yarı mistik bir slogandan ibarettir.

Bütün bu eleştirilerden sonra Schumpeter, kendi demokrasi tanımını sunmaktadır. Ona göre demokrasi; halkın oyuna talip olan liderlerin yönetimi elde edebilmek için giriştikleri rekabetçi bir sistemden başka bir şey değildir. Liderlerin siyasal rekabeti, ekonomik alandaki firmalar arası rekabete

benzemektedir. Schumpeter için siyasal partiler yarışan firmaların, halk müşterilerin, liderler ise üst düzey şirket yöneticilerinin eğretilmesidir. Demokratik bir sistemin iyi bir şekilde işleyebilmesi için yarışın adil, şeffaf olması gerekmektedir. Schumpeter'in soyut ve mistik unsurlardan arındırılmış bir demokrasi tanımlaması yaptığı görülmektedir. Yazar; demokrasinin “differentia specifica”sı (ayırt edici özelliği) olarak “liderler arası oy için rekabet” unsurunu görmektedir.

KAYNAKÇA

- Aristo, (2018). *Politika*. Furkan Akderin (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Asad, T.,(2016). *Sekülerliğin Biçimleri Hıristiyanlık, İslamiyet ve Modernlik*, Çev. Ferit Burak Aydar, Metis Yayınları.
- Cunningham, F. (2002). *Theories of Democracy: A Critical Introduction*. London: Routledge,
- Çınar, M. (2014). *Demokrasi*. Yüksel Taşkın (Ed.), *Siyaset Kavramlar, Kurumlar, Süreçler içinde* (s.203-245). İstanbul: İletişim.
- Dorota, P. (2005). “From Schumpeter to the Ideal of Participation”.*Politeja*, 2(4), 379-396.
- Elliott, J. E. (1994). “Joseph A. Schumpeter and the Theory of Democracy”. *Review of Social Economy*, 52(4), 280-300.
- Gül, H. (2008). “Demokrasi Kuramları Bağlamında AKP'nin Yeni Anayasa Girişiminin ve Demokrasi Anlayışının Bir Değerlendirmesi”, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (2), Ocak-Nisan, s. 159–180.
- Hobbes, T. (2018). *De Cive/Yurttaşlığın Felsefi Temelleri*. Deniz Zarakolu (Çev.). İstanbul: Belge Yayınları.
- Hyland, J. L. (1995). *Democratic Theory: The Philosophical Foundations*. Manchester University Press.
- Le Bon, Gustave. (1998). *Bir Tarih Felsefesinin İlmî Esasları*. Haydar Rifat (Çev.). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Le Bon, Gustave. (1998). *Ulusların Yücelişinin Psikolojik Yasaları*. Mehmet Demirezer (Çev.). İstanbul: Ufuk Yayınları.
- Le Bon, Gustave. (2011). *Devrim Psikolojisi: Kitle Zihni Üzerine Tarihin Gözden Geçirilmesi*. Ayten Gündoğdu (Çev.). İstanbul: Scala Yayınları.
- Le Bon, Gustave. (2015). *Kitleler Psikolojisi*. Hasan Can (Çev.). Ankara: Tutku Yayınları.
- Locke, J. (2017). *Second Treatise of Government*. İstanbul: Gece.
- Mackie, G. (2009). “Schumpeter's Leadership Democracy”. *Political Theory*, 37(1), 128-153.
- Mill, J. S. (2017). *Demokratik Yönetim Üzerine Düşünceler*. Özgüç Orhan (Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Mitchell, W. C. (1984). “Schumpeter and Public Choice, Part II Democracy and The Demise of Capitalism: The Missing Chapter in Schumpeter”. *Public Choice*, 42(2), 161-174.
- Mosca, G. (2005). *Siyaset Biliminin Temelleri*, Hasan İlhan (Çev.). İstanbul: Alter Yayınları
- O'Donnell, G. A. (2001). “Democracy, Law, and Comparative Politics”. *Studies in Comparative International Development*, 36(1), 7-36.
- Ober, J. (2017). “Joseph Schumpeter's Caesarist Democracy”. *Critical Review*, 29(4), 473-491.

-
- Pareto, V. (2017). *Demokrasinin Dönüşümü*, Kadir Zeki Tezer (Çev.). İstanbul: Pinyan Yayınları.
- Pareto, V. (2018). *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü: Kuramsal Bir Sosyoloji Uygulaması*, Merve Zeynep Doğan (Çev.). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Platon, (2019). *Devlet*. Sabahattin Eyüboğlu (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları.
- RequejoColl, F. (1991). *Elitist democracy or Liberal Democracy? Schumpeter Revisited*. Universit at Pompeu Fabra.
- Rousseau, J. J. (2015). *Toplum Sözleşmesi*. Vedat Günyol (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sartori, G. (2017). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan (Çev.). İstanbul: Sentez.
- Saygılı, A. (2014). "Jean Bodin'in Egemenlik Anlayışı Çerçevesinde Kralın İki Bedeni Kuramına Kısa Bir Bakış". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(1), 185-198.
- Schumpeter, J. A. (1943). *Capitalism, Socialism and Democracy*, London And New York: Routledge.
- Scumpeter, J. A. (2007). *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*. Hasan İlhan (Çev.). İstanbul: Alter Yayınevi.
- Sorel, G. (2013). *Şiddet Üzerine Düşünceler*, Anahid Hazaryan (Çev.). İstanbul: Epos Yayınları
- Tavşancıl, E., Aslan, A. E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon.
- Türköne, M. (2005). *Siyaset*. Ankara: Lotus Yayınları.
- Üstüner, F. (2007). "Radikal Demokrasi: Liberalizm mi, Demokrasi mi? Evet, Lütfen!" *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 34(2), Aralık, 313-336.